САНА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ УЛУУЬУН ХАҺЫАТА.

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР.

№№ 152—153 (7949—7950). ✦ 1995 сыл ахсыннаы 23 күнэ. Субуота. ✦ Сыманата—441 солкуобай.

ОҕОЛОРБУТУН КЫТТА БИИРГЭ

Нэһилиэкпитигэр «Тиэргэн» тускулу олохха киллэрэргэ түөлбэлэринэн үлэлиир ордук диэн саналаах кэлэн үлэбитин сабалаатыбыт. «Чороон» түөлбэ олохтоохторо оҕолорбутун илдьэ Хадаар, Чакыр нэһилиэктэринэн гастроллаах кэллибит. Сылгыбыт диэн ааҕардас концерт көрдөрүү буолбатах, киниилэргэ бу үлэ хайдах тэриллэн эрэрин билсиһии эмиэ юнирэр.

Сценаны ветерана Иван Гуляев концертбытын аспытын көрөөччүлэр дохсун ытыс тыаһынан көрүстүлэр. Наталья Дьячковская, Полина Никонова, Дакил Дыдаев сценкалара, Григорий Павлов кордоох кэпсээннэрэ, эдэр ырыаһыттар Анн Захарова, Валерий Поисеев юлоруулара биһирэттилэр. Лидия Саввина салайаччылаах орто оскуола нһиэнэ үлэлиир «Айталыны» мода студиятын кэрэ кыргыттара киэһэни өссө туспардылар.

Концертаны кинрбит харчынан оҕолорбутугар Саҥа Дьыл бырааһынныгын тэрийиэхпит.

Лидия САВВИНА,
түөлбэ начальника, Одьулуун.

ДЬИЭ КЭРГЭН УОННА УҺУЙААН—БИИР СУОЛУНАН

Үбүлүөйүнэй дьаһал, уруккулуу аҥардас уруйуларбыйхалынан эрэ мунурданнар, туһата кыра буолуо этэ. Бу конференция ыытыллыбыта сламай сөп, тебэ да итэҕэстэрдээҕин ааҥ, ураты наадалаах теманы ырытта, Дьокуускайтан тиийэ дьону түмнэ, төрөппүттэр кытыныылар,—диир улууска норуот педагогикатын пропагандалаччы-энтузиаст, педагогическай үлэ ветерана К. К. Пермяков.

—Мин ааҕан конференция темата ордук үөрдэ. Норуот педагогиката диэн киниг байҕал буоллаҕа, онон дакылаттары темаларын кыаратан, ордук чопчу оҥорбут буоллар өссө табыллыа хаалла,—итинник сыанабылы Дьокуускай куорат 2 №-дээх педучилищетын завуха В. К. Аржакова эттэ.

Дьиэ кэргэн оҕону иитиигэ хайыһыннарыахха диэн үүстүк этэллэр. Итиннэ сөбүлэспэппин—дьиэ кэргэн оҕону иитиитэ, иитэр, иитиэ даҕаны. Арай кини таһыма түс-туһунан буолуон сөп. Дьиэ-кэргэни бэйэтин иитии туһунан кэпсэтии туруон наада. Ити эйгэни атыттартан арааран өйүүчү ыарахан, биир ситимнээхтик иирэр сөп. Конференция бөлөхтөрө арыый кыраҕыстык ыыта дуу дии саныыбыт эрээри, бастаан бу теманы улуус тайыматар кэтэхпүттэриттэн үөрэбин, саҕалаабын буоллаҕа, өссө дириҥэн, кэҥэн иһиэн баҕарабын,—мэлдьи саҥаны көрдүүр методист-учуутал Е. Н. Ермолаева итинник саныыр.

Чөтөбүөкүт курдук, улуус үһуйааннарын үлэһиттэрэ оскуоланы кинрэн иннинээҕи саастаах оҕолор тэрилтэлэрэ республикаҕа үлэлээбиттэрэ 75 сыллаах үбүлүөйүн бэлиэтиир дьаһалларын программатыгар киллэрэн ыыппыт конференцияларын темата—оҕону иитиигэ норуот педагогикатын кимиэнник туһаныы—ордук сытыытынан болҕомтону тарта.

—Конференция сыалынан дьиэ кэргэнигэ баар норуот педагогикатын туһаныыга туох үчүгэй опыт, саҥа саҥалаабыннар баалларын көрдөрүү буолар,—диэн дакылаатыт, улуустаҕы үөрэх управлениетын оскуоланы кинрэн иннинээҕи саастаах оҕолору кытта үлэҕэ отдэлин начальника М. И. Чичигинарова хара маҥнайгыттан тоҕоҕолоон бэлиэтээтэ.

Кырдьык, конференцияҕа элбэх кэрэхсэбиллээх кэпсээнэ.

—Хатылыыталаах үһуйаан интэриэнитэ Е. Н. Николаева уолу уоллуу, кыыһы хыстыы хабдах иитиэххэ сөбүлэр аҥаан суруйбут сүбэ матырыйаалын эмиэхэ ырытан кэпсиэхпин баҕарабын,—диэн саҕалаата бэйэтин эгинитин төрөппүт Х. М. Аржакова. Итиэннэ салгыы кини программа кыһыы иитиэнэ уолу иитиигэ туруорар көрдөбүлэрин ырытта уонна «биһиги, төрөппүттэр да, саныабыттаар туох барыта кыраттан саҕаланар, улаатар, кэтиир. Оҕону кыра саастыттан эйэҕэс сыһыанга, бэйэни көрүүгэ, көмөлөсүүгэ, үлэҕэ иитиигэ туһаныах программа диэн саныыбыт»,—диэн түмүктээтэ.

Оҕону үһуйаанга дьиэ кэргэн усулуобуйатыгар чугаһатар иитии проблематынан Чурапчытаабы «Мичээр» үһуйаан дьарыктаммыта хас да сыл буолла. Ол туһунан уонна ханнык түмүктэргэ кэлбитин ити үһуйаан сэбиэдиссэйэ Е. С. Иванова кэпсээтэ:

—Дьиэ кэргэн олоҕун эйгэтин ырытан, үөрэтэн баран, үһуйаанга оҕо дьиэтигэр курдук көҥүллүк сайдар усулуобуйатын тэрийэргэ быһаарыыбытын төрөппүттэр өйөөбүттэрэ. Инхиһиэн, онно олоҕуран, оҕо күнүнэҕи биологическай, социальнай ритмэ хэһиллитин тохтоттубут, быстахтык ылларыа, биһиги үһуйааммытыгар оҕолор кэлиилэрэ-барыылара бириэмэнэн хаччахтаммат, күүскү модьуйан утутуу суох оҥоһуллуна, оҕоҕо айылҕаттан бэриллибит эйгэлэри (интеллектуальнай, духовнай, физическай, сенсорнай) бэйэ-бэйэлэриттэн араарбакка интеллиэхтээх. Холобур, биһиги оҕолору кыра саастарыттан дьоҕурдарынан, сайдыыларын таһымынан көрөн арааран иитиини утарабыт.

Оҕону көҥүллүк сайыннарыы уонна дьиссиплинэҕэ үөрэтии, оҕоҕо сайдар эйгэни тэрийии, кадры бэлэмнээһин, о. д. а. үгүс-элбэх проблемалар быһаарары, салгыы үлэлиири эрэйэллэр.

Чыаллараттан «Алгыс» үһуйаан үлэтин туһунан Алаҕар нэһилиэгин эбэлэрин сүбэтин салайаччыта, педагогическай үлэ ветерана **Т. Н. Хомутова** уонна төрөппүт **С. А. Баишева** ордук сыанабылы биэрэн, астынан туран кэпсээтилэр.

Норуот педагогикатын оҕону иитиигэ киллэриини бастаан сыал-сорук оҥостон саҕалаабыт үһуйаанныартан биирдэстэриннэн «Алгыс» буолар. Маннык итиннэхэ аналлаах «Алаас оҕото» программа суруллубута, сахалыы сиэрэ-туому, саха дьонун олоҕун-дьаһаҕын айылгытын үөрэтиигэ тирэх буолар комплекс тутуллубута. Программаны сиэттэрэн ыйдар-эргиирдэриннэн ыраас дьаһаллар ыытыллаллар. Үһуйаанга «Ырыаһыт ымыылар», «Этиэн хомус», «Дьиэрэгкэй», «Ураа уус», «Иминэс гарбэх», «Кустук» куруһуоктар үлэлиллэр. Сыл ахсын «Чэмчүүк саас» ырыа, үөкүү конкурса ыытыллар. Төрөппүттэри кытта былаанныах үлэ барар.

Татьяна Николаевна даҕаны, Саргылана Алексеевна даҕаны «Алгыс» туһунан үгүс үтүө тылы эттиилэр. Бу кырдьаҕастаах эҥэр бинр түмүккэ-саныаҕа кэлэн кэпсии-этэ тураллара «Алгыс» үһуйаан чахчы да дьаһыыннаахтык үлэлиирин көрдөҕүнэ.

—Мин оҕом Сандал «Алгыс» үһуйаанна быйыл 3-с сыллын сылдьар. Дьаһалларга саҥа аһыырга, таҥнарга үөрэммит буоллаҕына, бөлүгүн 4 саастаах киһи остуоруйа кэпсиир, ырыаны-хоһоону, ис хоһоонун, таабырыны билэр. Быйыл ордуку бөлөххө тахсыбыта туга биллиэ. Бу кырачаанныар сиэрэ-туому, күнү-дьылы билэлээһини, саха омук олоҕун айылгытын тутаах өртүн, о. д. а. киһи сөҕүөн курдук билэллэр,—диэн иһэ астынан бэлиэтиир.

Үһуйаанныар дьиэ кэргэни кытта үлэлэрин туһунан Чакырдаҕы үһуйаан сэбиэдиссэйэ **В. К. Еримеева** эмиэ чопчу холобурдарга олоҕуран кэпсээтэ. Оҕо, интэриэччи, төрөппүт маннык бинр ситимнээхтик үлэлиилэр. Төрөппүттэр аҥардас хаһаайыстыбаннай үлэҕэ көмөлөһүүнэн, биирдэ-иккитэ мунньахха сылдьыыланан мунурдамматтар. Кинилэри көстүбэт ситимнэн бэйэҕэ тардыыга, биирэ үлэлиирэ көҕүлүүрэ бу үһуйаан коллектива мындырдык толкуйдаан сыһыаннаһар эбит. Холобур, эҥиил үһуйаанга сылдьыахтаах оҕолорун хайыы-үйэҕэ быйыл билэн, киниилэрдиин көрүстэхтэриэнэ мэлдьи кэпсэтэн, үһуйаанга сыралыыннаран чугаһаталлар. Бастакы күн төрөппүттэри кытта кэлэллэр, ооньуулларга-көрүлүүлэр, иккүө күнүгэр номнуо билсиспит дьон быһыытынан үөрэ-көтө кэлэллэр. Оҕо уйулҕатын харыстааһын, төрөппүтү кытта үлэ биирэ тутулаан үлэ саҕаланнаҕа итии.

—Норуот педагогиката үөрэтиллэ эрэ сатыыр. Дьарыктаныы хайысхалара чопчуланна, оттон онон үлэлиир пособие суох, эйгэни итиннэ ылсыах этигит. Саха оҕотун да эрдэлэтэн сайыннарыы кыаллыан сөп. Онно атын омуктарга теория да, опыт да баар. Холобурга Никитиннэри да ылыаҥыг,—диэтэ К. К. Пермяков.

«Эркээйи» программаны тутуһан үлэлиир Мугудай-дааҕы «Чуораанчык» үһуйаан үлэтин методист **М. А. Охонешникова** билиһиннэрдэ. Маннык оҕо иитиитигэр общественность активнай кыттыыта бэлиэтэнэн сөп.

Норуот оҕотун иитэр үтүө үгэстэрэ тыынналаахтарын, ону сөргүтэр кыаллар кыахтааҕын бу конференция дьэҥкэтик көрдөрдө. Улууспутугар саха омук оҕону иитиигэ үөрүйэхтэрин туһанан үлэлии-хамсыы сылдьар төбөлөөх талаанныах, энтузиаст дьоннордоох эбиппитий? Оҕону эт-хаан өртүнэн бөҕөргөтүүгэ **А. Г. Мохначевская** (Мугудай), үлэҕэ иитиигэ **Л. Н. Петрова** (Арылаах), «Эркээйи» программаны нэһилиэгиэн кэлимник ылан үлэлиир мугудайдар, ааҕыллаларын харыстааһыныгар ылсыбыт сылаанар, о. д. а. опыттарын тарҕатар, чемчеттэр буоллар, төбөлөөх кэдьүүһү биэриэх этилэр?

Оҕомсоҕо суох ийэлэр, аймаҕымсаҕа суох оҕолор хантан кэллилэр? Халлаантан хааһы түһэрин кэтиир ийэ-саана, дьэбир-дьиҥэй быыс-майгы хантан түбүлээтэ? «Өрүһүнэр суол—норуот педагогиката. Кини оҕону толору, кэлимник иитэр-үөрэтэр, оҕону үөскээбит айылҕатыттан араарбакка, слох-дьаһах, үлэ-хамнас хаамыытыгар сөп түбэһиннэрэн биллибэккэ-көстүбэккэ сыыһа, биҥэн иитэр» диэн бэлиэтээтэ дакылаатчыт. Сөптөөх, дьоһуннаах этии.

«Оҕону иитиигэ дьиэ кэргэн уонна үһуйаан—биир суолунан» конференция кыттыылаахтара биир саныаҕа түмүллэн 5 ыыннаах рекомендацияны ылыннылар.

Өр сылларга эмиэ суох үлэлээбит ветеранарга, бастыҥ үлэһиттэргэ улуус, Саха Республикатын Үөрэҕин министерствотын Бочуотунай грамоталара, сыаналаах бэлэхтэр туттарылыннылар. Үбүлүөйүнэй дьаһал үһуйаанныар иитиллээччилэрин уонна үлэһиттэрин эрэрдэ конкордыннан түмүктэнэ.

М. СИДОРОВА.

БЭРТ КЫРАНАН САБЫРЫЙТАРАН

Быйыл республикаҕа аан бастаан физкультура учууталларыттан «улууну быһаарар сонун конкурс ыытылынна. Барыта 22 бастыҥтан-бастыҥнар алын-кэлин тардыстылар. Биһиги улууспут чэһин Кытаанах орто оскуолатын учуутала И. П. Игнатьев көмөскээтэ.

Конкурс Дьокуускай куорат 33 №-дээх оскуолатыгар үөрүүлээхтик аһылынна. Эҥэрдэ тылы конкурсу тэрийбит холбоһук генеральнай директора М. Е. Друзьянов эттэ, «Мозаика» ансамбль үгүүлүүттэрэ кыттан үөрүүнү ордэттилэр.

Бастакы түүнүмэх—бэйэни билиһиннэрии. Маннык Суптаар улууһун Күндэйэ оскуолатыттан сылдьар А. М. Кузьмин аҥардастыы аатырда, саҥаран-иҥэрэн, кэпсэтиилэстэн, биһиги, уол оҕото Биһиги Иван Петровичпыт кэлэйан аһыллыбата.

Күн иккис аҥарыгар ыытыллыбыт иккис түүнүмэххэ конкурсаннар бэйэлэрин педагогическай концепциялларын көмөскээтилэр. Бу түүнүмэххэ Мэҥэ-Хаҥалас учуутала М. Х. Кузнецов чорбойдо. Икки түүнүмэх түмүгүнэн 8 учуутал финалта киирдилэр, киниилэр ортолорутар биһиги киһибит эмиэ баар.

Үүс түүнүмэххэ аһаҕас уруоктары көрүү буолла. Сэрэбиэй быһыытынан Иван Петровичка 31 №-дээх оскуола VII кылааһа түбэстэ. Оҕолорбут нуучча эбиттэр. Аны саамай бүтэнх киһиэн уруогун биэриэхтээх. Урукку өртүтэр нууччалыы тылынан биир да уруогу ыыппатах киһиэхэ ыарахана биллэр, аны күнү быһа кэтэһэн долгуйуохху, сылайыахху наада. Онон балачча ыарахан саныаалаах тарҕастыбыт.

Эбиэккэ диэри түөрт уруокка сыыппыбыт, барыта традиционнайдар. Бүтэнх буолбуппут эмиэ да абыраата, уруок бөҕөтүн хөрөн баран Иван Петрович түүнэн кэбистэ уонна бу түүнүмэх кыайыылаарыынан аатланна.

Түмүктүүр бүтэнх күммүтүгэр конкурсаннар талааннарын көрдөрдүлэр. Онно Иван Петрович баянынан ыллаата. Фонограммаҕынан ыллааччылар, романсы толороччулар, обуокайдааччылар да баалларын. Түөрт тылтан хоһоон да айдылар, ыраас сорудахтары толордулар, спорка күрэхтэстилэр, о.д.а. толордулар.

Конкурс түмүктэнэ. Кыайыылаахтарынан 233,6 баллы ылан М. Х. Кузнецов (Мэҥэ-Хаҥалас) уонна И. П. Игнатьев (Чурапчы) аатталлылар. Күрэхтэһии аата-күрэхтэһии, ким эрэ чорбойуохтаах. Жюри хаачыстыбаннай көрдөрүүлэрин учуоттаан, «Учитель физической культуры-96» ордук аатын Дьабыл авторскай национальнай оскуолатын учуутала М. Х. Кузнецовка биэрдэ. Наҕараадата да бочкум—«Фунай» өгинээх телевизор уонна Атлантаҕа ыытыллар Олимпийскай оонньуулларга путевка! Лауреат буолбут биһиги Иван Петровичпытыгар видеомагнитофон туттарылынна.

А. ЯКОВЛЕВА,
улуустаҕы үөрэх управлениетын специалиста.

УЛУУСКА АХСЫННЫЫ 4 КҮНҮТТЭН 13 КҮНҮГЭР ДИЭРИ ИНЬЭЛИИТТЭР ДЕКАДАЛАРА БУОЛАН ААСТА

Киһиэхэ кыра да наада

Баччаагыга диэри инбэлиттэр социальнай өртүнэн көмүскэлээх буолуулара государственнай табыҥа дьоҕуннаахтык турбатаҕа. Кинилэргэ көмө, өйөбүл аҥардас өксүүнү уонна пособиены аналыҥныкка мунурдаабыт. Биллиигэ турбутунан улууска 780 инбэлит, ол иҥиттэн 167 инбэлит оҕолор баалаар. Биһиги республикабыт государственнай суверенитеты, экономическай көҕүлү ылмаҕыттан ыла Президент М. Е. Николаев тус өйөөбүнүгэр, инбэлиттэргэ материальнай уонна үбүнэй-аҥнаан тэҥнэтиллэри олохтуурга правительство уураахтарын сөргө, «Саха Республикатын инбэлиттэргэ социальнай өртүнэн көмүскэлээх буолууларын туһунан» Сокуон ылынналлыбыта. Сокуон 1992 сыл от ыйын 1 күнүттэн олоҥхо кидиреттэн коммунальнай өгөлөргө, төлөбүрэ суох айаннаһыыҥа, телефонунан туһаныыга уо. д. а. тэҥнэтиллэр көрүллүбүттэр.

Инбэлиттэр күнүгэр Нижэр, Кырдьаҕастар күннэриэ курдук баһыгы олохпутугар биэтик кирдэ. Быыл ахсыннык 2 күнүгэр Бүтүн Россия үрдүнэн Инбэлиттэр күнүгэр 3-е сылын бэлиэтэннэ. Ыытыллар сылаа-саруга—төбө кыаллыбынан инбэлиттэр олохторугут чэпчэтиллэр, обществоҕа тардыы. Бу марахан кэмҥэ обществоҕа саамай кыаммат арааттыгар, үтүө, аһыныгас санаанан салайтарыы, тэрилтэ салайаччытыттан оскуола оҕотугар тиийэ күүс-көмө, өйөбүл, болҕомто наада.

Декаданы, холобур, Чурапчы сэлиэнньэтигэр инбэлиттэр айымныларын быыстапката аста. Улахан сэлиэннэри оҕолор үлэлэрэ тарта, олору кинилэр хайдах курдук киһиэллэр, кө-иэтэн баҕаран туран оногорбуттара харакка тута бырааллар. Биирдэн-биир интэриэһинэй, баай фантазиилээх үлэлэр.

Бу оҕолор талааннарын арыйан, дуоһуналарын кө кыаҕын таба көрөн, сөптөөх хайысха биэрэн, доруобай оҕолоортон хаалсыбакка дьиэҕэ үөрэнэн биллиэ ыраан сайдан иҥнэлэрин ситиһии махталлаах дьыала буолар. Улууспааҕы үөрэх управлениета бу боппуруоһу таба өйдөөн, сөбүн инбэлит оҕолор дьиэҕэ үөрэнэр уонна сайдар кыахтааммыттарын бэлиитэйэ баҕарыллар. Оҕолор марыыларын көрүүгү учуоттаан, кө кыахтарын-дьоҕурдарын таба көрөн, кинилэри үөрэтэр-интэр учууталлара А. П. Перевалова, Г. П. Дьячковская, Р. И. Дьодорова, П. П. Кривошапкина, С. И. Оконешникова, Е. С. Морловская уо. д. а. төрөппүттэргэ сүбэ-ама-биэрэллэр. Сөптөөх интэриэһинэй, эрчимнэх өрүттүн төрөппүттэн уонна учууталлан баар буоллаҕына, инбэлит да оҕо доруобай оҕоттон хаалсыбакка тэҥник сайдыан сөбүн бу буолан ааспыт да быыстапка кэрэхэллиир. Чурапчы сэлиэнньэтигэр дьиэҕэ интэриэһинэй хайысхалаах былаанныах үлэлэр ыытыллаллар. Маннык үлэлэри хас нэһилиэк аайы утумнаахтык ыытыахха, инбэлит оҕолору, ыаллары кытта сибээһи тутуһар наадатын олоҕор хэмнит ирдиир.

Биллиигэ турбутунан, үөһэ этиллибитин курдук, улууска 167 инбэлит оҕо баар. Бу сүрдээх улахан ыыппыра, хайдах да киһиэн долгуннаккаа, таах истиллэн хаалыа суохтаах. Бу сыыпара тоҕо сыллата элбээн эрэ диэн боппуруос барыбытын толкуйдатыахтаах уонна сөптөөх эйгэлэр бэриллэрин туһугар барыы бүттүүн турунуохтаахпыт, кэлэр кэскилбит доруобай, эрэллээх буоларыгар түмсүохтээхпит. Улууска дьиэҕэ интэриэһинэй уонна үөрэтиллэр хаалсыбаҕыттан бастакы олук уурулуна.

Сир ахсын инбэлит оҕолоох төрөппүттэр түмсүүлэрин тэрийэллэриэхэ. Онуоха учууталлар, интэриэннэр, төрөппүттэр мэстэтигэр үлэни тэрийэн, көҥүлэн пилиэхтэрик-сардаҥыахтарын сөп. Үөһэттэн ыыппыт-кэрдии күүппэккэ, ыалдьар оҕолоргут тустарыгар холбоһуг, түмсүү. Эйигин бэйэҕит турумматаххытына, олорор сиргитиэн түмсүбэтэххэтигиз, муус оннуттан сыҕарыйара ыраатар, уустугурар. Оттон төрөппүттэр түмсүүлэрин тэрилтэлэр салайаччылара даҕаны, олохтоох дьаһалталар даҕаны барыы өртүнэн кыах баарынан өйүөхтэригэр саарбаҕалаабаппыт.

Чурапчы сэлиэнньэтигэр декада хайдах аста? Быыстапка кэнниттэн күнү үөрүүлээхтик аһыы буолла. Сэлиэннэ дьаһалтатын баһылыга А. Р. Саргыдаев уонна улууспааҕы инбэлиттэр обществоларын председателэ Л. И. Малышева эҥэрдэ тылы эттилэр. «Айылаан» Культуура дьиэтин коллективын (директор Н. М. Заболоцкая) күүһүнэн концерт туруорулунна. Бу концертан дьоннор сүрдээҕин дуоһуйдулар. Н. Бушков туруорбут И. Д. Неустроев «Тиэтэйбит» диэн комедиятын көрөн, оҕолуун-уруулуун астынан тарҕастылар.

Ахсыныы 11 күнүгэр Т. В. Селалищева айар бизнэрэ ыытыллыбыта. Мустубут дьоон Татьяна Васильевна туойтан оногорбут дьикти кэрэ оногуктарын, хаартыскаттааннарын сэргээн көрдүлэр. Бу маннык сэлэх дьарыктаах киһи бөҕөнү ортобутугар олорор, айар. Кинээхэ норуот маастарын аата интэриллиэ, Туойтан оногорбут сувениردار республикатааҕы көрүүлэргэ сөпөлөөхтүк ыытыбыттара, үрдүк сыанабылы ылбыттара. Сорох үлэлэрин кытта Аляска олохтоохторо бэлиэн туралларын. Кэлин ыарыыга бэриммэтин, санаата күүстээҕин, тулуурдаахын, дуоһата ырааһын, иннинэ эрэлээҕин бу айбыт оногуктара көрдөрөллөр. Татьяна Васильевна айар үлэтэ, талаана умуллан хаалбакка, бэриммэтигэр сөптөөх көмөнү, өйөбүлү ылан, дьону үөрдэ, кэрэни угуйа туруо диэн эрэллээхпит. Киниэхэ эбэх эҥэрдэлэр этиллиннилэр. Маастар бэйэтин махтал ылылларыа дьоҕурун көҥүлээбит, үлэлэрин норуокка биллиннэрбит, элбэхтик сүүрбүт-нүннүт Т. Д. Лукинаҕа анаата. Айар биэчэр культура үлэтин ветерана А. Д. Аммосов салаймытынан олус сэргэхтик барда.

Декада кэмигэр инбэлиттэр баанньык, парикмахерскай босхо өгөлөрүнэн туһаныылар. Чурапчы орто оскуолатын үөрэнээччилэрэ 29 кыаммат, инбэлит ааттаах хайысхалаах үлэлэри толордулар уонна ыыннахтын шефтэйиэн олохтууру ылынныылар.

Биллиигэ уп-хаарчы ыарахаттык кэстэр кэмигэр декада дьаһалларын ыытыыга материальнай өртүнэн көмөлөөбүт дьоннорбутугар—үөрэх управлениетын начальникигэр М. А. Нихифороваҕа, печат, физкультура уонна спорт управлениетын начальникигэр Ю. С. Дмитриевкэ, ветераннар сэбиэттэрин бырабылыанньатын председателиэр Н. М. Кладиогина, улуус дьаһалтатын дьиэ кэргэн, дьахтар проблемаларыгар уонна демографическай политикаҕа отделын начальникигэр В. Д. Пинигинаҕа, Чурапчы сэлиэнньэтиттэрин «Сардыаана» маҕазинын сэбиэдиссэйигэр С. Н. Катахиноваҕа, потребсоюз бырабылыанньатын профкомун председателигэр М. Н. Матвееваҕа, федеральнай почтовай сибээс начальникпын солбуйааччы У. Е. Макароваҕа, Чурапчы сэлиэнньэтин дьаһалтатын баһылыгар А. Р. Саргыдаевка махталбытын биллэрэбит.

Инбэлиттэри, инбэлит оҕолоох ыаллары үлэлээбит уонна биллиэн үлэлии сылдьар тэрилтэлэрэ барыы өйүүр өйөөннэстэхтэр. Бу өртүнэн ыллахха, биллиэн да сорох тэрилтэлэр салайаччылара маныаха көҥүлүнүк сыныаннайдаллар, оҕу иннинэн туоратыахха, дьон диэки хайыыахха, кыах баарынан көмөлөһүөхтэр. Общество төбө сайдыбыта, культуралаах кыамматтарга хайдах сыныаннаһарыттан кэстэр. Аттыбытыгар кыаммат, көмөө наадыйар дьон баарын өйдөөн көрөн, ыалдьыт өйө-бүл буолуоҕуз. Кинилэргэ кыра да наада. Иэстиг, инчэрэх тыа, мичээр даҕаны дуоһаларын сылытыа, ыра санаалаарын саҥыа.

Светлана КРИВОШАПКИНА,
улуус дьаһалтатын инбэлиттэргэ сүрүннүүр специалиста.

Чурапчы сэлиэнньэтигэр «Хас биирдии инбэликкэ—болҕомтоҥ!» диэн девизтээх Инбэлиттэр аан дойдуталаҕы күннэригэр анаммыт декада үрдүк тэрээһиннээхтик ыытылынна. Ол курдук, декада аһылыытыгар инбэлит оҕолор быыстапкалара тэриллиннэ. Бу быыстапкаҕа 19 оҕо аймыныта туруорулунна. Сивцев Дима уруһуйдара, Красильников Петя макромета, Дьячковскай Коля «Доҕордуулар» диэн акварелынан уруһуйа, Перевалова Маша «Саха кыыһа» куукулата, Козлов Степа «Айылҕаны хаҥыстаан» диэн аймыҥа бэйэтин матырыйаалыттан, Хоютанов Сеня «Сайын ходуһаҕа» диэн пластилиннэн үлэлэрэ, Аржакова Вера өрүүтэ, Толстяков Рома пластилиттан оногорбут мааската уонна Ксенофонтов Стаська, Еремеев Саша оногуктара, уруһуйдара көрөөччүлэр биһиэхэ ыаллылар.

Декада кэмигэр инбэлит оҕолор дуобакка, хабылыкка күрэхтэстилэр. Бастакы бөлөхтө дуобакка бастакы мэстэҥэ Попова Сардаана, иккиэх Козлов Степа, үүс-тэрдүс мэстэлэргэ Дьячковскай Коля уонна Алексеев Алеша таҕыстылар. Иккис бөлөхтө, бастакы мэстэни Владимиров Леня, иккиһи Толстяков Рома, үсүһү Перевалова Маша ыллылар.

Хабылыкка күрэхтэһиигэ бастакы бөлөхтө Сивцев Дима бастаата, Козлов Степа иккис, Алексеев Алеша үүс мэстэ буоллулар. Иккис бөлөхтө Мыреева Люда бастакы, Дьяконов Миша иккис, Хоютанов Сеня үүс мэстэлэргэ тахсан, үгүстэртэн чорбойдулар. Кыайыылаахтар үөрэх управлениетын дипломнарынан, грамоталарынан, анал биринистэриэн наҕараадаланан үөрдүлэр-хаттулэр. Бу күрэхтэһиини тэрийэн ыытыыр дьоннорбутугар махталбыт улахан буолуохтун.

Галина ДЬЯЧКОВСКАЯ,
дьиэҕэ үөрэтэр учуутал.

x x x

Биһиэхэ, инбэлит оҕолорго, улахан дьоннго араас дьаһаллар ыытылыннылар. Мин ыраах да олорор буоллаҕым, олорго барытыгар сылыттым. Наһаа астынным. Бэйэм быыстапкаҕа, күрэхтэһиигэ кытынным. Хабылыкка бастакы мэстэни ылан, дипломунан, сыаналамаах бэлэминэн наҕараадаланным.

«Айылаан» Культуура дьиэтигэр үчүгэй концерды, народнай театр артистарын оонньоотуннарыгар «Тиэтэйбит» диэн комедияны көрдүм. Үчүгэй да артистар оонньуулар, Тиэтэйбит киһи оруолун толорбут артиһы уонна оҕоннор буолбут киһини көрөн наһаа астынным, эмээхсин кырдьык ыарыһах курдук.

Өссө киниэ көрдүм, туойтан оногуктар быыстапкаларыгар эмиэ сыыппыт. Дуоһуйуу улахан. Маны тэрийэн биһиэхэ бэлэхтээбит дьоннго махталбын биллэрэбин. Аттынаҕы оскуолам (директор М. Д. Гуляев) болҕомтотун быыл эмиэ уурда. Кыһыгны тыс холуоһаны Александра Захаровна Прибылых уонна Розалия Степановна Пономарева сүүрэн-көтөн, кыһаллан-мүһэлэн аҕалан биэрдилэр. Киналэр көмөлөрө минньигэс үгүскэ эбэһиннэстиэр. Биардэ эттэххэ, миигин интернат-оскуола учууталлара дьиэбэр үөрэтэллэр, онуоха махталым мунура суох.

Дима СИВЦЕВ,
дьиэтээҕи үөрэтэн уонна иитэн киниэн VII кылааһын үөрэнээччитэ.

«Мутугунан бырааҕар мунур үөйбөр» диэн сахалар киһи олоҕо кыратыйын, тургэнник аанарын бэлиэтээн мээнэҕэ эпитэттэр. Ити этин бэргэнин сааныран иҥэн өйдүүгүн. Сүбү-күннэрэ бир забаарыспыт Ф. Ф. Смирников 55 саанын туоларын бара да соһуйа иҥиттибит. Бэркэ билэр киһибит эбэт, пенсияҕа тахсыы кирбиитигэр кэлбиттэн сочно ороһуйуохпутун себе суох этэ. Аны, атын өртүттэн ыллаахха, кинигэ туһугар иккки сыллааҕыта улууска үүс мэстэлэммитэ өссө эрчимнээҕин, эҥэрин, «эр бэрдэ» дэтэр саастарын аанна ылыгын, сүүрбүн үрдүгэр сылдьарын кэрэхилиллэр буолбаат. Онтукабытын «оҕоннор» диирбит сүрэ бэрт курдук. Ол да иҥин соһуйа иҥиттэхпит дии.

Федор Талейтон тарҕаттаах Киналэр хамаастара 1959 сылларыгар орто оскуола хаһаастара «Оскуола—производство—үрдүк үөрэх!» диэн девизтээн Калинин аатынан колхозка үлэлии тахсыбыта. Кэрэ кэскили тутуһар биэтэ эрэллээх, сырдык ирдэлэх иччаттар үлэ үөһүгэр түспүттэрэ. Биһиги Федорбыт 1960 сылларыгар оту мустарыыга республикаҕа иккис мэстэлэммитэ. Кылаас 23 үөрэнээччититтэн биллиэн 17-лэрэ үрдүк, 6-лара анал орто үөрэхтээх специалистар. Ф. Ф. Смирников үлэлии-үлэлии кэтэхтэн үөрэнэн СГУ нуучча тылыгар отделениетын бүтэрбитэ. Педагогическай үлэтин Дириҥ орто оскуолатыгар учууталлыыны саҕалаабыта. Ол кэмтэн 30-тан тахсан сыл устата оскуолаҕа учууталлаата, куруһуоктары салайда, директордаата. Оччоттон комсомольскай тэрилтэ секретарын быыстыбынан уус-уран самодеятельнай иллэспитэ-саҕаласпыта, элбэх субуотуннуктары тэрийэн биэтэ. Бэйэтэ ырыаһыт буолан, оҕоҕоонньоҕо уонна эстрадный көрүүлэргэ дипломант, лауреат аатырыы элбэхтэ ылбыта.

Спорт үгүс көрүүнэр дьарыктаннан кэлиҥнэрин тохто, дьон-сэргэ ытыктыыр спортсмена буола түннэ. Эдэр саастыгар илии-атах, мээчик оонньуулардыгар күүһүн холоммута. Мас тардыһыытыгар, гирииэ аттыыга, хапсаҕайга, кэнгүл тустуута, саахымат, дуобат оонньуулардыгар улууска биллэр ситиһиилэрдээх. Федор дуобатыттан 7 саанытан дьарыктаан, ол иҥин спорт бу көрүүнү олус сөбүлүүр, биллиэн спорт маастарыгар кандидат. 1968 сылларыгар оччотооҕуттан республика чемпиона Егор Монастырев кэнниттэн ороһуонга иккис мэстэҕэ тахсыбыта, сүүс харахтаах дуобакка хамаанданан күрэхтэһиигэ ороһуонга иннинэлэр кэккэлэригэр сылдьыбыта. Чурапчы—Таатта тэбааристыы көрсүһүүлэригэр дуобат иккя көрүүгэр ороһуонун чиэпин хаста даҕаны ситиһиилээхтик көмүскээбитэ. Саахымаакка уонна дуобакка киниэ талаана ордук түргэн оонньуулارга тахсаччы. Күлэ-үөрэ, кэпсии олорон саахымаакка да, дуобакка да комбинация оногорон чаҕылыттаҕына, бэриммиккин бэйэн да билбэккэ хаалыаҕыҥ.

Улахан дьиэ кэрэн хаһаайына, түөрт оҕо тапталлаах аҕата, үүнэр көлүөнэни үөрэтиигэ-интэриигэ олоҕун аҕалбыт учуутал Федор Федорович Смирников биллиэн да үлэ үөһүгэр сылдьар. Улуус бир биллэр спортсменыы, кстиг доҕорбутун үөрүүлээх күүнэн истиэнник эҕэрдэлиибит уонна бары үтүөнү баҕарабыт.

Петр КАЛАЧЕВ, спорт маастара.

ЫРА САНААНЫ КЫНАТТАНАН

УЛУУС ИСТОРИЯТЫТТАН

СИРИ ОНГОРУУ ТУҺУНАН

Улууска Чурапчы историятын үөрэтэр комиссия тэриллиэ. Кини председателлиэн Иван Петрович Васильев анаана. Комиссия чилиэннэрэ араас документаарга, архив матырыйаалларыгар олоҕуран, төрөөбүт-үөскээбит улууспут аспыт историятын үөрэтэн, суруйан кэнчээри ыччакка хаалларыахтара. «Саҥа олох» хаһыат ол матырыйааллартан «УЛУУСПУТ ИСТОРИЯТА» диэн анал рубриканы аһан дьонго-сэргэҕэ тиэрдиэҕэ. Бүгүн бастакы суруйууну бэчээттиибит.

Сэха сирин Киин Государственнай архивын Боотуруускай улууһугар XVII уонна XVIII үйэлэртэ араас сыллаардааҥы сир оҥоһуутугар сыһыанньах биэдэмэстэрэ элбэхтэр. Үксүгэр аҕа уустарыттан ыытыллан бурдук түнэттиибиттэрин уонна ыспыттарын, үүнүүнү хомуйбуттарын көрөһөлөнө испиһиэктэр баалар. Олортон сорох холобурдары аҕалабын.

Боотуруускай улууһугар 1838 сылааахха 20 аҕа уустарын управленнелара баалар эбит. Итэ дьыл улууска 41 ыал 14 буут 30 муунта бурдугу ыспыттар. Сорох биэдэмэстэн оччотообу кэмнэ бурдук олус күндүтэ көстэр. Холобур, 94 тиһи уонуу муунта хоччорхой бурдугу ылаастыбыттар. Атын биэдэмэстэн көстөрүнэн, 98 ыал 58 буут бурдугу түнэттибиттэр уонна 10/1 дэһээтинэ сиргэ сиэмэни түһэрбиттэр.

Улууска араас оҕуруот астарын ыһыы эмиэ итэ кэмнэргэ саҕаланыыта сабаҕаланар. 1856 сыллааахха Чакыр аҕатын уһугар 40 кирээдэ хортуоппуй, 10 кирээдэ хаппыыста олордуллубут. Итэ дьыл Алаҕар аҕатын уһугар 28 кирээдэ оҕуруот аһын сэттэ көрүгэ олордуллубута отчуоттаммыт. Ол иһигэр хаппыыста, укроп, эриэпэ, моркуоп олордуллубутун староста Степан Мохначевскай биэдэмэстээбит (ф. 29, х.е. 2, дь. 95, стр. 233).

Итэ кэмнэ Боотуруускай улууһугар үүнүүнү хомуйуну көрдөрөр биир биэдэмэс маннык көрөөлөнөр: улуус 10 ыала 16 буут хортуоппуйу, 10 буут хаппыстаны, 4 буут моркуобу, 1,9 буут сүбүөкүлэни хомуйбуттар (ф. 29, оп. 2, х.е. 132). Ол документаҕа көстөрүнэн, 35 муунта огурсуну ол эбэтэр биир буукка чугаһыыр аһы хомуйбуттара сабаҕаланар. Ол кэмнэ бу саҥа дьыала буолан, улуус сурукпута биэдэмэскэ киллэрбит буолуохтаах.

Хас биирдии аҕа уһа төгүрүк тимир бэчээттээх буолар эбит. Сорох биэдэмэстэргэ адыска тиийэ бэчээт хара курунньуттан биһиллэн туруоруллубут.

Документаар 157 да сыл аастар, кырдьыгы, олохха баар буоллар сыдыыбыта туоһулуур чахчылар буолан кэтэрэ быыһын сэгэтэллэр.

«Автономная Якутия» хаһыат 103 күөмэригэр Чурапчы оройуонугар 1917 сылга бурдук ыһыытын 1930 сылы кытта тэҥнээн көрүүнү оҥорбуттара бэчээтэммит. Оройуон 1917 сыллааахха 1204 гектар ыһыллаах эбит. Ыһыы 1938 сыллааахха 7828 гектарга тиэрдиллибит. Ол эбэтэр сири оҥоруу 21 сыл иһигэр 4 төгүлүн ордук үүммүт. Ол иһигэр туорахтаах культураны ыһыы 4 төгүл, сэҥиэһиннэйи ыһыы 5 төгүл улаппыт (КГА, ф. 55, оп. 13, дь. 74, стр. 122—126).

Уруут сир оҥоһуутунан сирдээх-уоттаах байдар эрэ дьаҥыстаахтара. Сирэ суох дьаданыларга, хамначчыттарга сири түҥэтии Саха сиригэр 1925 сыллааахха эрэ ыытыллыбыта. Улуустарынан олорууну ууратан оройуоннары тэриннэнэн сибээстээн, 1929 сыллааахха сири оройуоннарынан түҥэтии, иэйиэктэргэ сири үллэрии, сир ааттын сурукка киллэрии ыытыллыбыта. Иэйиэк аайы сир үллэһиигин комиссиялара тэриллэн үлэлээбиттэрэ.

Оройуонга 1920—1921 сс. кылгас кэмнэ «Сорсу» уонна «Кэскил» диэн коммуналар тэриллэ сылдьыбыттар. Кэлин 1924 сыллааахха, В. И. Ленин өлүгүнэн сибээстээн, Болтоҥоҕо кини аатынан тыа хаһаайыстыбатын артыала тэриллибит. Бу оройуонга холбоһуктаахын маҥнайгы тэриллэтэ этэ.

Оройуон тэриллэн иннинэ 1927—1929 сс. сорох иэйиэктэргэ иккилии-үстүү, сорохторго адыска тиий» сири оҥорор табаарыстыбалар тэриллибиттэр. Ол табаарыстыбалары өйдүүр, кинилэргэ үлэлээбит кырдьаҕастарга анаан маннык холобурдары аҕалабын.

Хадаар иэйиэнэр «Быакаа бөлөҕө», «Қыһыл кырыс», «Ударнай тардыы», «Самнарайдаах», «Қыһыл Хонду», «Күүһүмэ бөлөҕө», «Саҥа тэриллэ» (КГА, ф. 34, оп. 4, дь. 179, стр. 51—52), Кытаанах иэйиэнэр «Кытаанах кыттыгаһа», «Дьаданы бөлөҕө», «Қыһыл иитиэх», «Эдэр ыччат», «Тамалдьы бөлөҕө», Хатылы иэйиэнэр «Неустроев бөлөҕө», «Қыһыл Армия», «Қыһыл Толоон», «Қыһыл ыллыкэ», «Қыһыл партизан» табаарыстыбалар тэриллэ сылдьыбыттар. Сири оҥорор табаарыстыбалар 1927 сылтан саҕаланан холбоһо-холбоһо колхозтарга кубулуйбуттар. Колхозка жөнүл артүнэн суөҕүү, сылгыны, көлөөнү, туттар тэриллэрэ холбоон туран киирэллэрэ.

Холбоһуктаахын оройуонга иккис социальнай революцияна буолбута. «Сир колхозтарга болдьоҕо суох босхо туһанарга сыһыарыллаар» диэн тыа хаһаайыстыбатын артыалларын уставбыгар киллэриллэн, колхозтаахтар уонсай мунньахтарынан бигэргэтиллэр буолбут. Холбоһуктаахын оройуон тэриллиэдиттэн күүскэ ыытыллыбыта, 1930—1931 сс. 3200 хаһаайыстыбаны түмэр 36 колхоз, 34 табаарыстыба баар буолбута. Итэ оройуон баайынай хаһаайыстыбаларын 57 бырыһыанын ылара (КГА, төрдүс хранилище—урукку партархив, ф. 3, оп. 42, ХА 1, стр. 10).

Холбоһуктаахын үһүс сылыгар колхозтар 3692 гектарга бурдугу ыһар, холуйа 62 бырыһыанын оттуур буолбуттара. Оройуонга бурдук ыһыытын иэнэ 1940 сылга 9157 гектарга тиийбит. Оҕуруот аһа, хортуоппуй 114 гектарга ыһыллыбыта. Итэ дьыл 2474 тонна сиилэс угуллан, былаан аҥаара толоруллубута. Оттолорго туорахтаах культура түөрт көрүгэ—дьэҥиэнэ, дьаарыста, оруос, эбиэс ыһыллара.

Сэрии кэнниэҥи 1940 сылга колхозтар 3692 гектар бурдугу ыспыттара, 19454 центнер ааловой үүнүүнү хомуйбуттара.

Оройуонга ураты үгүс быйааннаах дьыллар сии кэлэн аанаалара. Холобур, 1951 сыллааахха оройуон колхозтара 260 гектар сэлиэҥнэйэн ыһар былааннарын 2021 гектарынан толорбуттар (партия райкомун секретара Семенов М. Н., райисполком председателэ Охоемов К. К.). Итэ дьыл 1500 гектарга хара паары таҥастыыр былаан 1669 гектарынан, эбэтэр 111 бырыһыан, толоруллубута. Оройуонга итэ дьыл 55138 тонна от соҕотуопкаланан, былаан эмиэ куоһарыллыбыт. Итэ дьыл туорахтаах культура ыһыытыттан ортотунан 11 центнер үүнүү хомуллубут. Итинник өс сыллар үс сыл субуруччу кэлбиттэр.

Оройуонга саамай албах от—60947 тонна 1964 сыллааахха оттоммут, былаан 127 бырыһыан толоруллубут. Бу улуус историятыгар оттоохуокка саамай үрдүк кирбиилэн буолар (КГА ф. 55, оп. 27, ХА 76, стр. 147—195).

Оройуонга сири оҥоруу саамай үрдүк культуратын үтүө холобурунан 1954 сылга колхозтар 3481 гектарга хара паары таҥастаабыттарын чорботон бэлэмнэнэр наада. Оччолорго сири таҥастааһын сылы быһа ыытыллара, сири оҥоруу хаачыстыбата ирдэнэрэ, агротехника барыы көрдөбүлэрэ булгуччу толоруллара.

1931 сыллааахха оту оттуур станция тэриллибитэ. Эйиэлгитигэр—1932 сыллааахха республикаҕа үсүһүнэн (Өлүөхүмэ, Нам иэннэриттэн) оройуонга МТС тэриллибитэ. Итэ дьыл Чурапчы, Таатта трактористарын бэлэмнэнэр курс аһыллыбыта. Чурапчыттан 32 кини тракторист праватын ылбыттар. Ол иэнэ оройуон дьахталларыттан маҥнайгыннан Степанида Карпова, кэлин Үлэ Қыһыл Знамята орденнаах кавалердаах буолбут Илья Дьячковскай уонна Василий Хоютанов үөрэммиттэрэ.

Оройуонга МТС тэриллиитиэн сир оҥоһуутун культурата үһулуччу үрдээбитэ. Бастын колхозтарга иккис, үс хонуулаах севооборот олохтоммута, от ыһыыта киллэриллибитэ, сиилэстээһин саҥа ньыма быһыытынан олохха киирбитэ. Маҥнай оту иннигэ кырбаан уган сиилэстиллэрэ.

Сир оҥоһуутун баһылаһыҥа Хатылы «Қыһыл партизан» колхозун холобурдуохха сөп (председатель Сидоров А. Н.). Колхоз 1937 сыллааҕы отчуотуттан көрдөххө, 203 гектар ыһылаах эбит. Итэ дьыл 57 гектар кырыс сири тиэрбит, гектартан 9,5 центнер үүнүүнү ылбыт. 4 сиэлкалааҕа, биир түүтэх баайар, биир түүтэх быһар (жатка) массыыналардааҕа, 9 тимир будуукталаҕа. Итэ дьыл үлэ күүгэр 1 киилэ 103 грамм бурдугу, 225 грамм хортуоппуйу, 16 киилэ оту үллэстибиттэр.

Аҕа дойду сэриитин саҕаланыытыгар оройуонга 30 колхозтар бааллара, отунан кырыымчык кыстык буолбута. Эйиэлги сайыныгар дойдуга улахан кураан түспүтэ. Аһыыта бүрүүкэлэбитэ, күөллэр оҥоһо уолбуттара, сүөһү охтор, кини хоргуйар сута кэлбитэ.

Оройуон саҕаланнан республикаҕа кини, сүөһү сутаанньын таһаарбат суолу тобуларга туруорсубута. Ол туруорсууга олоҕуран, БСК(б)П обкомун бюрота уонна Саха сирин Совнаркома холбоһон 1942 сыл атырдьах ыйын 11 күнүгэр оройуон колхозтарын хоту оройуоннарга көнөрөн балык бултуур артыалларга кубулуталарга уураах ылыммыттара. Колхозтары көнөрөр аҕыс кини-дьаҥ комиссияны тэрийбиттэрэ. Комиссия председателиэн совруук дойдуттан кэлбит республикаҕа Сир наркомунан үлэлиир Анашин Н. Г. анаммыта.

Комиссия тэрээһинэн оройуон 41 колхоһа, 5318 киһитэ, итэ-иһиттэн 3269 үлэлиир кыахтаахтар, 1049 үлэни кыайбат кырдьаҕастар, ыарыахтар уонна кыра оҕолор Кэбээйи, Эдьигээн, Булун оройуоннарыгар ньимсэ көнөрүллубуттэрэ. 1990 сылааах сыанаҕан көнөрүллүү солуулар оройуон материальнай хоромньута 500-чэкэ мол. солкуобайга тэҥнэлэр.

Хоту оройуоннартан бэйэлэрин ааттарын-суолларын илдьэ тиэнэн кэлбиттэрэ 19 колхоз: Олортон Калинин, Жданов, Горькай аттарынан колхозтар бэйэлэрэ урукку сирдэриэгэр-уоттарыгар олохсуйбуттара. Атыттар ааттараа-суоллара суолутэ, кини-дьаҥ-сүөһүлэрэ эстибитэ, бэрт аҕыйах ахсааннаах колхозтаахтар ордон кэлбиттэрэ. Колхозтартан Ленин аатынан, «Қыһыл сис» Мэлдьэхситтэн, «Чалчыгый», Ворошилов аатынан Алаҕартан, «Төгүрүгэстээх» Ольулуунтан, Ярославскай аатынан, «Қыһыл иитиэх», «Күүһү түмүү», «Қыһыл сэриһит», Чкалов аатынан, Кытаанахтан, «Комсомол 15 сыла», «Қыһыл Толоон», «Қыһыл Армия» Хатылыттан, «Қыһыл үүнүү», «Қым» Болтоҥоттон, Каганович аатынан, «Қыһыл Таҥда» Таҥда Бахсыттан, «Интернационал», «Қыһыл кырыс» Хадаартан тобохторо эргиллибиттэрэ.

Хотуттан эргиллэн кэлбит колхозтар көспөтөх колхозтарга холбоспуттара. Онон 1951 сылга оройуонга 21 колхоз баар буолбута. Ол эрээри иэйиэктэргэ иккилии колхозтар баар этилэр.

Кыра колхозтары иэйиэктэр иэстэриэн маҥнайгы бөдөҥсүтүү 1951 сылааахха ыытыллыбыта (партия райкомун секретара Васильев С. Н., райисполком председателэ Охоемов К. К.). Соловьев иэйиэгэр «Аммаа кыһата», «Саха АССР 15 сыла» холбоһон Молотов аатынан колхоз буолбуттара (председатель Местников А. Д.), Хатылыга көнөрүллүүттэн кэлбит «Қыһыл Армия», «Қыһыл Толоон», «Комсомол» колхозтар тобохторо «Қыһыл партизан» колхоз буолбуттара (председатель Соловьев Д. С.), Болтоҥоҕо Сталин аатынан колхозка «Стаханов» холбоспута, көнөрүллүүттэн кэлбит «Қым», «Қыһыл сиэмэ», «Қыһыл үүнүү», Куйбышев аатынан колхозтар тобохторо холбоһон Сталин аатынан (председатель Соловьев М. М.), Кытаанахха көспөтөх «Бойобуой» уонна «Эдэр ыччат» колхозтарга көнөрүллүүттэн кэлбит «Қыһыл Таҥда» уонна Каганович аатынан колхозтар тобохторо холбоһон Маленков аатынан (председатель Барашков Н. Д.) колхоз буолбуттара. Таҥда Бахсы иэйиэнэ эстибитэ. Белолюбскайга (Қылааннаах), «Комсомол» колхозка көнөрүллүүттэн кэлбит «Олоҕу тутуу», «Олох ойоҕуута» колхозтар холбоһоннор «Комсомол» колхоз (председатель Чичигинаров И. С.), Бахсыга Островскай аатынан колхозка көнөрүллүүттэн кэлбит «Коминтерн» холбоһон Ярославскай аатынан, Алаҕарга көспөтөх «1 Маай» колхозка көнөрүллүүттэн кэлбит Жданов аатынан, «Чалчыгый», Ворошилов аатынан колхозтар тобохторо холбоһон Жданов аатынан колхоз (Протодьяконов Г. Т.) буолбуттара. Мугудайга көспөтөх «Сайдыы» колхозка көнөрүллүүттэн кэлбит Горькай аатынан колхоз холбоспута (председатель Сивцев И. И.). Талайга көнөрүллүүттэн тоннубут үс колхоз—«Олоххо кирпич», «Төрүт», Калинин аатынан колхозтар тобохторо холбоһон Калинин аатынан колхоз (председатель Оконешников М. Г.), Мэлдьэхсиҥэ хаалбыт «Тахсыбыт сардаҥа» колхозка көнөрүллүүттэн эргиллибит Ленин аатынан, «Қыһыл сис» колхозтар тобохторо холбоһон «Сардаҥа» колхоз (председатель Далбаев К. П.), Чакырга көспөтөх Молотов уонна Яковлев аатынан колхозтар холбоһон «Правда» (председатель Кузьмин В. В.), Одьулуунга көспөтөх Карл Маркс аатынан колхозка көнөрүллүүттэн кэлбит Орджоникидзе аатынан колхоз (председатель Егоров В. Н.) үөскээбиттэрэ.

Иэйиэнэ аайы биирдии колхоз баар буолуута салаллыны судургу оҥорбута, үлэни-хамнаҥы тэрийиигэ, аттарын туруорууга, тутуулуу ыытыыга сүүйүүлээх буолбута. 1951 сылга улахан ол дьыл буолан, үлэҕэ-хамнаска эйбэх үтүө көрдөрүүлэр сиэтиллибиттэрэ. Оройуон сорох салайаачыларыгар, колхозтар председателлэриэгэр колхозтар холбоһуулара улахан күүһү-уоҕу аҕалбытын курдук өйдөбүл диириэгэн испитэ. Колхозтары бөдөҥсүтүүнэн үлүһүйүү үөскээбитэ. 1954 сылга оройуонга колхозтары иккистээн бөдөҥсүтүү дьаһаллара ыытыллыбыттара. Сылан Ворошилов уонна Энгельс аатларынан колхозтара холбоһоннор (председатель Собакин В. П.) балай да улахан колхоз үөскээбитэ. Эйиэлгитигэр Алаҕардаах Бахсы колхозтара—Ярославскай уонна Жданов аатларынан холбоһоннор Жданов аатынан (председатель Протодьяконов Г. Т.) буолбуттара. Эмиэ итэ дьыл Мугудай Горькай аатынан колхоһа Телой Калинин аатынан колхоһун кытта холбоһоннор Калинин аатынан колхоз буолбуттара.

Оройуонга колхозтары үсүһүн бөдөҥсүтүү 1957 сылааахха ыытыллыбыта (партия райкомун секретара Ноговицын С. Н., райисполком председателэ Иванов С. А.).

Молотов аатынан (Соловьев), «Қыһыл партизан» (Хатылы), Сталин аатынан (Болтоҥо), Ворошилов аатынан (Сылаг) колхозтар холбоһоннор баҕас колхоһу уонна иэйиэнэхтэри түмэр Субуруускай аатынан бөдөҥ колхоз тэриллибитэ (председателлэр Ефимов Г. Д., Шадрин А. А.).

Маленков аатынан (Қытаанах), «Комсомол» (Белолюбскай) холбоһоннор Сталин (председателлэр Флегонтов С. Д., Сивцев И. И.), Жданов аатынан (Алаҕар), Калинин аатынан (Мугудай) холбоһоннор Калинин (председатель Оконешников К. Г.), Ленин аатынан (Аммаа), Карл Маркс аатынан (Одьулуун) холбоһон Ленин (председатель Тоскин Т. Г.), «Правда» (Чакыр), «Победа» (Хаҕахсыт), «Коммунизм» (Хадаар), «Сардаҥа» (Хоптоҕо) холбоһоннор бөдөҥ Эрилик Эрястин (председатель Яковлев М. Р.) ааттарынан колхозтар баар буолбуттара. Онон оройуон биэс эрэ колхозтаммыта.

Улууска колхозтары бүтэһик төрдүс бөдөҥсүтүү 1961 сылааахха ыытыллыбыта (партия райкомун секретарда-

(Бүтүүтүн 4 стр. көр.).

(Бүтүүтэ. Иннин хаһыат 144—145, 149, 151№№-гэр көр).

Балар истэригэр ордук сэргэтиллэрэ аҕа-ийэ уустарын, аймахтар, нэһилиэктэр, улуустар төрүттэрин үйэлэрин-төрүттэрин (генеалогия-родословия) аҕыларын сведениелара баалар. Мин бу материаллары оҥо саастар сылдьан бэрт өр дьыл улуустарын, нэһилиэктэрин кэрийэ сылдьан эгин кырдьаҕас-төрүт аҕалар уустарын кырдьаҕас саастаах бэйэлиэктэрин, олохсуйуттарын, сэҥээриитэрин, ыраахтарын көрсүтэлээн, сирэй аттах тэпсэ, ааҥ тутуна, иэдэс тойуйса, тыл-өс номохтоно олорон, сэргэстэйэн, таҥнэ сэлэйэн илэ-бодо этэллэрин уустарыттан суруйталаан, конспектаан ылаттаабыт памятниктарым эс. Мин иэн кэмнэ сүүһүнэн саха төрүккү олохтоох кырдьаҕастарын, тобохторун көрсүтэлээн киниилэр нс дьиҥнээх өйлөрүн, санааларын табан сэлэйэн ылбычаҕа кэпсээбэт да төрүт-өбүгэ саҕаттан ытык бэлиэ остуоруйдаларын ылбыт баарым. Мин кэммэр 80-90, 100 да саастаах ытык кырдьаҕастар сүн баар этилэр. Оччоҕо дьиҥ саҥалыы аҕа уйунан олорор эрдэхтэн олорбут, оҥоо тойот-хотут буолбут, кырдьаҕас—бас-кыс, дьылҕа-таҥка буолбут, дьону эмиэ хабыталаан кэпсэппитим.

Киниилэрдиин сүрэҕэ суох «саха саҕаналаҕа» дьиҥ саха дьону, кырдьаҕастары көрбүт дьону өбүгэлэрэ илэ хараҕынан көрбүт, кэпсэппит дьоннор бааллара. Мин ордук дьэйэн суруйбутум 1930—1935 с. диэри, итэ дьылларга үгүс кырдьаҕас тобоҕа кэм бааллара.

Саха кырдьаҕастара ордук 1920-21 сс. аймаммыта, онтон 1929-30 сс. диэри кулаахтааһынга аймаммыта. Аны тобох бааллара бу куравыннан-сутуйан сылтаан 1939—1942 сс. ордук өлэн-сүтэн, дьүдэйэн баараннылар. Итэ долгуннар үгүс сэҥээриэттэри, үгүс өбүгэни билээччилэри суох оҥордулар. Иккис суолунан бу 1938-39 сс. диэри нэһилиэк айы хас аллас, үрүйэ, күөл кырдалларыгар, халдьаайы, хаҥа, мыраан быардарыгар, сирэйдэриэгэр, булгуньахтарыгар эгин араас быыылаах; ампаар, чардаат, арааҥас, дүлүн, сайба, часовня, муоста; хороҕор, сытыары таас, күрүөлээх тойдоох ийэ-аҕа уустарын уйуохтарын (могилаларын) ыыгаабыһалара бэрт үгүс да баарын көрөр буоларым. Кэлэ-бара сылдьан, түүн-күнүс да сылдьан, соруйан-ааан да бараарым. Олортон мин үгүс солуннары, үгүс этнографическай сведениелары ылаттыыр баарым, олорунан (связтаан) сибээстээн үгүс фольклорнай даннайдары—легендалары да хомуйар этим. Олорбуттан аны бэрт ахсаннааҕа хаалбыт сурааҥ. Аны сир-дойду үкэ биля Малыыда ойуун биитэр Мэҥэ Буох-Лиэхси ойуун, биитэр Бүлүү Сыттаны эмээхсин көрүүлэриэгэр диэри бүтүнүү «хара хоруо, хара буор» буолан хаалла. Сир олоччу үлтү хоруллан бүрдүк сирэ, тутуу-той буолбут. Ол үрдүгэр кураҥнга өрт уота дэлби сиэн хара лаанкы-куруут буолбутун тыа дьоно сэҥэргиллэр. Иэдэҥ дьэ, Аны саха дьоно урукку курдук олоҕор олоруута диэн суох, бураллар-ыыллар, биитэр аҕатын уйун-аймахтарын ситимэ хайдыһан-ыыллан дьэ дьиҥнээх «разложение родового быта-строя» дьэ кэлэ диэххэ сөп.

Аны мин 1925 сылтан хомуйбут сведениелаах 17-18 кэбэ үйэтигэр тиийэ аҕаан набырдахтыыр төрүт өбүгэлээх дьиҥ саха төрүт сэҥээнин-быһыытын ыгэрэн ылдьэ хаалларга сатаабыт «сэттэ сүүс сэҥэн» уйа аймах сылаас хонноҕор-быттыгар саҥан олоро сатаан үөскээбит-уйаабыт күнүгэр 100-150 буруоламмыт «Омуоруйа-Тумарча» өбүгэбит 7 уруулу биэрбит 7 ийэ уустаах-аймахтаах «Омуоруйа аҕатын уйа» диэн Таатта, Амма үрэхтэриэн сылгы-ынах баайданан-киэнэнэн «хотусоҕуруу, бабаҕа» той диэн аатыран олоотторо сыччах, эбиэт.

Аны ыччат, төрүөх суох, ааччаата, кылгаата, аймаҕарбаһы, уруурбаһы диэн суох буолла, урукку курдук аҕа, ийэ уйунан төбүрүөннээн олорон сэлэйин-кэпсэтин эбиэт. Сорох өлөө, сорох хоту Кэбэйиэ көстө, сорох армияҕа барла, сорохтор тус-туйунан колхозка киирэн быданан хааллылар, саха нэһилиэктэрэ үкэ аттыгар условияҕа саха историческай периодка дьэ киирдэ. Итэ улахан уларыйыы суоллара—этнографияҕа улахан солуннары, улахан бэлиэлэри биэрэр буолла. Онон мин 1927 с. оҥорбут сводная родословная схемаларга билигин олус интересный кэмэ көрүстэ. Биэтэн мин быыргы аҕам уйун аймахтарын төрүт алаастарын өтөхтөрө-сууттара барыта аата-суола ыаллыыллар сүтэн эрэр, сүттэ: Куому, Ыыстаах, Маҕан быа, Даркылаах, Балыктаах, Хомустаах, Сутуруоллах, Эбэ сыыыта, Уус чараҥа, Саҥыл уйалаах ыаллара олоччу эстэн кэбэ үкэ үөрэххэ, өрүскэ, хоту, Аллаайыга тиийэ тарбанан хаалла. Тобох ыал Таатта «саҥа поселок» турбут сиригэр «Дьабылаҕа» киирбит үйү. Билигин биһи Чурапчыттан 41 холкуос хоту Бүлүү, Эдьигээн, Кэбэйи оройуоннарыгар хаһан туралларын.

СЭҺЭН БОЛО ДНЕВНИКТЭРЭ

Бахсы, Мугудай, Төлөй, Таҥла, Хайнхсыт (Боойдоо) нэһилиэктэр эстибиттэр.

Хрукку Мэҥэ улууһуттан кэлбит Куохара Мэдьэхсэтин нэһилиэгэ эмиэ эстибит, киин тобоҕо «Хонтоо» колхозка холбоспут үйү...

24 янв., 1943 г.

...Тыаттан колхозтар киирэ сылдьаллар эбит. Солуннара үчүгэйэ мөлтөх. Чурапчы нэһилиэктэриттэн уоруйах дьыала: сүөһүү, сылгыны уоран сиэбит-эгин дьоннор дьыалаларын айдаана олуо үйү.

...Сымыйа да сураҕы кэпсээн ыытаччылар баалларга эмиэ биллибит диэн буолар үйү. Олортон биир эҥэр уол тутуллара кэлэн ыксаан бэйэтин ытыран өлбүт. Ачыктаабын от-мас да суоҕа кыһалҕа кэлэн турар быыыта биллэр диэн буолар үйү. Чаҥыр «Молотов» колхозтаах хас да киһи сүөһүү «уоран сиэннэр» дьыалаҕа түбэйэн хаайыыга киирбиттэрэ үйү. Олортон сорохторо өлбүт, сорохторо хоту «Эҥ хайаҕа» ыытыллыыбыттар.

29 янв., 1943 г.

...Бүтүн миэхэ үөрүү баар. Соҕуруу Москваттан РСФСР наркомпросын краеведческай музейын салайар отдела 1942 с. фондалары хайдах тутар-харайар туһунан таһаарбыта бүтүн кэллэ. (Временная инструкция по охране музейных фондов в музеях систем наркомпроса РСФСР) диэн 9 стр. Основном 7 суолга ыйыыкэрдии кэлбит.

5 февраля, 1943 г.

...Чурапчы Амматыттан (Болугуртан) Маайа—Семен Фомин таһаҕаска киирэн баран тахсыбыта 2 хонно. Киин солуна иккэр тыа-колхоз олохуттан.—Тыаҕа ас аҕыйах, ааччыктаабын баар, кыайан үлэлээбэт дьонтоо кыһалҕалаах бириэмэ—диэн этэр. Биир урукку үлэһит киһи баара—Ньоитуо уола Дмитрий Ив. Дьячковскай диэн 40-са саастаах киһи быыл күүн ааччыктаан үлэни кыайан үлэлээбэккэ мал устун сылдьыыбыт. Ыксаан колхоз председателигар—Коркин диэнигэ кэлэн ас көрдүөбүт, көмөҕө тыаллыыбыт, маны Коркин аккаастаабыт. Ол иһин тахсан киин дьиэтин ааныгар өлөөрү быалаалары тэриммит. Маны Коркин тахсан:—Бу туох буоллуй!..,—диэн буойан үүрэн ыыппыт. Онтон Дьячковскай мэҥэ малга барбыт. Ол баран эмиэ хас да күнүгэ мал устун сылдьан баран үйүгэр тиийэн биирдэ түүн тиийэн Коркин мнаҕа хотоҥҥо турарын хабарбатын быһа тардан олорон баран,—сиим биир диэккэ айылаах сонно биир ааччыгах сиргэ тиийэн ыскаһын быалаан, дьэ өлбүт...

Итинн тэҥэ таах сүтэн хаалыы, суолга да охтон, мэҥэ дьиэҕэ да сытан—сыыгка буолан өлүү случайдара баалларга,—диэн кэпсиир.

Хата тыаҕа хаар мэҥэ, Аммаҕа балтараа метр-хаар түспүт үйү. Онон аны сайын дыл конуо, үчүгэй буолуо,—диэн баҕа таайыы баар үйү.

Киһи үкэ-маасса сэрии уурайарын хэтэһэр үйү.

6 февраля, 1943 г.

...Фольклор—бэрт былыргы, киин 14-15-с үйэттэн ыла тахсыбыт ураас государстволар монеталара, знактара—харчылара баалар. Онон фонд солуна ыытыллыа сөп үгүс уонна интересный даҕаны. Обуу-мандар, искусство диэнин фонд матырыйаалларыгар көрөбүн.

9 февраля, 1943 г.

...Кэбэйи фольклорнай запистары саҥыыталамыбын. Ордук генеолгия матырыйаалларын көрөбүн. «Якутский род» диэн специальный научнай обзор оҥоруохпун саныыбын. Онуоха музейы кытта кэпсэтии оҥостуох быыланнаахпын. Мин «Омуоруйа» аҕатын уйунан бэрт үгүс уонна историческай, фольклорнай да өттүлэриэн ситэ соҕус материаллаахпын. Документаҥа 1641 сылтан ыла, фольклорга—1926 сылтан ыла материаллар биллиэн баалларын.

10 февраля, 1943 г.

...4 чаас аҥаан эрдэҕинэ секретарь кыыс баара:—С. И. киирэн үйү,—диир. Кэтэн түс, ким да суох буолуо диэбитим. 2 киһи олороро хата сонно аҕай бүтэн таҕыстылар. Мин наркомга дорообо биэрэн илиибин тутта-рдым. Аттыгар олордон баран Нарком: С. И. эйигин биһиги Иркутскайга Первай, Сибирь фольклористарын совещаниелариттан командировкалыыр буоллубут, маннык баар,—диэн баран вежливый баҕайытык телеграмманы туттаран кэбистэ. Мин туох диирбин өйүм-санаам этэ-хардыы охсубатым, арай: Но, но, чэ үчүгэй,—диэтим быһыылаах. Телеграмманы аҕаан билэн баран:—Дьэ үчүгэй эбит, саҥа события,—диэн истэхпинэ Нарком аны, бу совещаниеҕа представитель ыытарга эйигиттэн кандидатураатыбыт. Онуоха пламмыт маннык—диэн ылдьэр хэһиилэрбит вопростарын 3 доклад бэлэмнииритэ, выставка оҥорон ылдьэргэ оҥоһуллубут набросоктары көрдөрдө. Балартан миэхэ биир доклады суруйарга анаабыттар (Якутский фольклор его изучение и собрание).

Бу боппуруос... И. Е. Винокуровы кытта Нарком бэйэтэ буолан сөбүлэҥэн согласуйдаабыттар. Маныаха Музей директора И. Д. Новгородовы кытта эмиэ кэпсэтэн сөбүлэспиттэр эбит.

17 февраля, 1943 г.

...Киэҥэ аҕыс ыраах ыраастан 12 чаас түүн үөһүгэр диэри мин Ив. Дм. кытта Якутскай госуд. театрга сыырыттым. Саҥа театр баар буолтун тухары мин бүгүн саҥа сыырыттым. «Дьулуруйар Ньургун Боотур» диэн С. Омоллоон—Сивцев пьесатыгар чабыт-чаҥы сыырыттым. Киин 220-гэ көрбүгэ баар үйү. Маҥнайгы күннэриэгэр 400-тэн тахсалыыта тиийэ киин сылдьыыбыт үйү. Сылдьаччыларга нуучча, саха хото сылдьар эбит. Көрбөтөх кайдахэ сүн үчүгэй, билиҥнэ бириэмэҕэ итинтэн ордук буолуон сатаммат. Художественнай оформлениета үчүгэй, ол эрээри музей раскопкатын матырыйаалларга таҥаска, ойууга, киэргэлгэ, барыта туттар тэриллэрэгэр толору киирбитэ көстөр. Итэ үчүгэй, саныахха бэйэ киэҥэ буолан кэрэ, долгутуулаах.

...Бу кэрэ, бу үчүгэй, бу дьол, бу хардыы, бу үүнүү, бу таптал; төрду-уйу, өбүгэни эргитэн саатыы, төрөөбүт дойдугун ытыктыыр-таптыыр бэлиэтэ, суола, ыллыга буолар.

Ким билбэт, ким аахпат, ким төрүккэ-ууска, ниигэ-кэннигэ кыһаммат, биитэр оҥу олох билиэн да аахайбат—слабый, мөлтөх эрэ кыһаныа, сыстыа суоҕа. Онуктарга хайдал суох, онуктар патриотическай тэтиминэрэ суох буолаллар.

Ким төрөөбүт норуотун, төрөөбүт-айыллыыбыт Аан ийэ (Аҕа) дайдытын үйэлэр тохору билэр, биллибэтэх историятын, айыныыларын билэр-көрөр баҕалаах баара, үөрэтэргэ, үөрэнэргэ тэтиминээх,—ол патриот, ол—кырдьык бэйэтэ—Дьулуруйар Баатыр, ол—кырдьык туйгун Боотур!

15 авг., 1943 г.

Биһиэхэ Кэбэйиттэн кэлбит Чурапчы ор. Одьулуун нэһ. урукку «Орджоникидзе» колхоз нэһитэ Баннаков Сем. Фед. диэн 50-чаастаах киһи баара кэлэн хас да хонон аста. Киин илии дойдулаах иһэр. Уонна биир Софронов, Михаил диэн учитель кэлбит. Балар кэпсээннэриттэн Чурапчыттан 1942 с. сайын көспүт Куокуйга олоро барбыт колхозтаахтартан барыта 40 киһи өлбүт үйү. Үгүстэрэ ааччыктаан, ол дойду условиятын тулуйбакка өлбүттэр. Мин билэр дьоммуттан киин 25 киһини аҕар. Олорго оҥоньор, эмээхсин, оҕо-дьахтар да өлүтэлээбиттэр. Өлбүт дьон спискоктарын туспа листка мин билигин оҥоробун...

Мин братыттан Гаврилтан сурук ыллым. Киин быыл саас күлүн тутарга баас ылбыт, төбөтүгэр буолан, ол баанна охсон илиитэ-атаҕа хамнаппат үйү. Билигин киин Калининскай областка Беженцы куоракка 302/2 воинскай часка госпиталыга сытар эбит. Соторутаҕыта таайым уола Николай Малышев диэнтэн эмиэ сурук ыллым...

...Соҕуруу сураҕа, Башарин Г. П. баран туруорбут воппуруостара—литература киэнэ көтөҕүллүбүт үйү. Бордоскайы улахаммык сэмэлээбит көрдүктэр. Ол тэнэ үөрэх, искусства үлэһиттэрин хамнастара көтөҕүллүбүт үйү.

Аҕыйах хонуктааҕыта Якутскай Обкомун Пленума буолан аастыт. Стапсенко оннутар саҥа Масляников диэн—первый секретарь кэлбит, ошибка туһунан, ордук хозяйственнай, культурнай вопростарга урукку состав улахан сыыһа үлэлэри ыыппытын Пленум бэлиэтээн туран көннөрөргө, суох оҥорорго, итэ вопростарга барыа үлэлэри туспарарга эрэниилээх соҕус тыл этэллэрэ хаһыакка биллэр.

Саха республикатын районнарыгар бурдук хомуурга атырдьах ыйын уон күнүттэн киирэн эрэллэр. От хомуура ыраатан турар. Үүнүү орто үчүгэй, сорох сирдэргэ «былыргылыы үүнүү» диллэр, настроение үчүгэй диэххэ сөп.

Мин атырдьах ыйын 14 күнүттэн ыла... бэйэм үлэбин фольклорнай сборникпын суруйуубар киирдим да тэтиммим мөлтөх...

Мин бу күннэрдээҕи солуннарым диэн бу балар буоллаллар.

Бэчээккэ бэлэмнээтэ Сэмэн ТУМАТ.

Дьокуускай—Чурапчы, 1995 сыл.

От—Атырдьах ыйдара.

Сири оҥоруу туһунан

(Бүтүүтэ. Иннин 3 стр. көр).

ра Асекритов Н. М., Чусовскай М. Н., райисполком председателлэрэ Оконешников К. Г., Адамов Н. М.). Бу сыыныыга колхозтары бөлөҥсүтүү, сиэри-таһынан «улуус» колхозтар үөскээбиннэриэгэр тиэрдибитэ. Оройуон биэс колхозтара өссө төгүл холбоһуону барбыттара.

Ленин аатынан колхозка Ленин аатынан (Болугур), Карл Маркс аатынан (Одьулуун), Калинин аатынан (Төлөй), Жданов аатынан (Алаҕар), Горькай аатынан (Мугудай) колхозтар холбоһоннор Амма өрүс кытылыттан Бахсы түгэҕэр диэри 4 кое сиринэн тайыыр колхоз тэриллибитэ. Эрилик Эристиин аатынан колхоз бэйэтиэн хаалан, түөрт нэһилиэк колхозтарын түмэрэ. Субуруускай аатынан колхозка Сталин аатынан колхоз холбоһон, оройуон хоту өрүгэр Мырылаттан Арылаахха диэри биир колхоз буолта. Онон оройуон үс эрэ колхозтана сылдьыыбыта.

А. ЗАХАРОВ,
улуус историятын үөрэтэр комиссия чилиэнэ.

КЫРДЬАБАСТАРГА—БОЛҔОМТОНУ

Субу күннэргэ сэрии, үлэ уонна быраабы хаҥыстыыр орсаннар ветераннарын сэбиэтин улуустаабы үһүс отчуоттуур-быыбардыыр конференциялара буолан аастар. Ветераннар сэбиэттэрин бырабылыаннаатын 1993 сыл ыам ыйаттан бу дьыл ахсынньы 14 күнүгэр диэри ыыппыт үлэтин отчуотун председатель Н. М. Кладкин ыгордо. Улуустардааҕы ветераннар тэрилтэлэрэ анал уоннаах салаалаалар. Оннооҕор 41 киһилээх сэбиэт, бырабылыаннаабы талан үлэлээн кэллилэр, Улууска барыта 2580 пенсионерлар, 94 сэриилээх киттыылаахтара, чти иһиттэн 63-тэрэ бастакы уонна иккис группалаах инвалиттэр, өлбүт буойуннар 8, сэриилээх кыттыылаахтарын 107 огдоҕолоро, тыыл 974 ветераннара, хоту көһөрүллүү 879 кыттыылаахтара, 70 сааһырбыт аспыт 596 ветераннар баалларын.

Сэбиэт мунньахтарыгар отчуоттуур-быыбардыыр конференция, республикатааҕы сэбиэт пленумнарын уураахтарын олохха киллэрии, Улуу Кыайыы 50 сылын туолуутун бэлиэтээһин, үбүлүөйүн атаарыы, Россия Конституциятын барылын (1993 с.) уонна быыбардар уратыларын, общественнай бэрээдэги бөҕөтүүгэ Улуус Мунньаҕын сессиятын уураахтарын олохтоох киллэрии туһарынан уо. д. а. боппуруоспар көрүлүннүлэр. Сүбэ (сэбиэт) мунньахтара 14 төгүл буолла. Славгород Россия үрдүнэн сэриилээх кыттыылаахтарын, кинилэр огдоҕолорун уонна тыыл ветераннарын олох-дьаһах өртүнэн усулуобуйаларын, сыныйалаагнарын тэриллиэ ыытыллар рейдэлэргэ кыттар комиссиялары тэрийтэлээһин, бырабылыанньа чилиэннэрэ П. А. Седалищев, Г. А. Драгунов тэрийэр үлэлэрин, иһилиэннэ ыаммат эрдэгэтин хаачыйар «Арчы» маҕаһын (М. М. Трофимова) үлэтин, инбэлиттэр күннэрин атаарыы дьаһалларын (Ю. С. Дмитриев), Улуу Кыайыы 50 сылын туолуутун көрсө ыытылдар үлэлэр хаамыыларын, сэриигэ уонна хоту көһөрүллүүгэ өлбүттэр аттарын үйэтиннэрии өйдөбүнньүктэрин тутуу, Кыайыы бираабыныыгар Соҕуруу Украинаҕа ыытыллыбыт буойуннарга көмөнү оҥоруу, ветераннары Саха Республикатын үрдүкү наҕараадаларыгар түһэрии тустарынан, хоту көһөрүллүүгэ сылдьыбыттар сайабылыанньаларын көрүү, о. д. а. боппуруоспар дьүүллэһиллиннилэр. Уопсайа 32 боппуруос көрүллэн, туһаайыллыбыт ыыстарылыллар ылыллыннылар.

Бырабылыанньа иккис конференция уураахтарын уонна онно киирбит критическэй этиилэри олохха киллэриигэ элбэх өрүттээх үлэни ыытыта. Иһилиэктэрдээги итиннэ элбэх ветераннардаах улахан тэрилтэлэр сэбиэттэрин иккис кыамматтар олохторун-дьаһахтарын, социальнай өртүнэн көмүскэлээх буолуулларын ситиһиигэ үгүс өрүттээх үлэ барда.

Сэбиэт чилиэннэрэ улуус кинигэтин В. Н. Дьячковскай, И. К. Дегтярев, М. М. Трофимова, П. А. Седалищев иһиилиэктэрдээҕи сэбиэттэр үлэлэригэр актыыбынайдык көмөлөһүллүөр. Сайыныгы кэмигэ ветераннар сэбиэттэрин бырабылыаннаатын председателин хамнаһын төлөөбөт буоллахпар, солбуйаччыларынан хаанык даҕаны үлэ ыытыллыбата кырдьыктаах. Ол түмүгэр үлэ-хамнаска көтүтүүлэр, итэҕэстэр суох буолбатахтар.

Аҕа дойду сэриитигэр уонна хоту көһөрүллүүгэ киирэн өлбүттэри үйэтитиигэ паматынньыктары саҥалыы тутууга итинник урукхулары сөргүтүүгэ үгүс үлэлэр ыытыллыннылар. Онуоха улуус дьаһалтата 75 мил. солк. көрбүтэ. Ол түмүгэр 7 иһиилиэккэ саҥалыы тутулунньулар, 6 иһиилиэккэ эргэлэри туоссаран оҥордулар. Сэриилээх кыттыылаахтарыгар, кинилэр огдоҕолоругар оттук мастарын, ийэр муустарын тиэйиигэ, чэпчэтиллибит сыанаҕа бороҕуустаалары атыылаһыыга барыы иһиилиэктэргэ үлэ барда. Республикатааҕы «Чэбдик», «Алаас», «Хотуу», «Родник» профилакторийдарга 98 киһи сылдьыбакка. Сэриилээх ветераннара В. В. Верховцев Читаҕа, С. Н. Дьячковскай Китайга, П. А. Седалищев, В. Г. Поносов, С. П. Федорин Днепропетровскайга Кыайыы 50 сылларын үбүлүөйдэригэр баран кэллилэр. Сэриилээх ветераннара 100, тыыл ветераннара 50 бырыһыан чэпчэтиллээх эмиэнэ-томунан, үгүстэр дойду уонна республика иһигэр, ханна баҕарар сылга биирдэ бэсхо баран кэлиннэн туһаналлар. Улуус дьаһалтата Дьокуускайга биэс сэриилээх ветераннар биирдии хостоох таас дьиэни ылан бэрдэрдэ, оттон иһиилиэктэргэ элбэх сэриилээх ветераннара олорор дьиэнэн хаччыллыннылар.

Иһиилиэктэрдээҕи олох-дьаһах сулууспалара сэриилээх, тыыл уонна көһөрүллүү ветераннарыгар отторун-мастарын тиэйиигэ, сайынын сүөһү аһылытын, соҕотуоннаах-дьаһыннарыгар көмөлөһүүлэргэ үгүс үгэскэ кубулуйда, иһиилиэннэ социальнай өртүнэн өйөөбүлээх буолуулуттар болҕомто уруллар.

Конференцияҕа делегаттар кэпсэтиигэ актыыбынайдык кыттыннылар, үгүс саҥа этиилэри киллэрдилэр.

Ветераннар үһүс отчуоттуур-быыбардыыр конференцияларыгар улуус дьаһалтатын баһылыга И. С. Сивцев кыттыыны ылла, уонна кизэ пс хоһоонноох этиини оҥордо. Түмүккэ конференция кыттыылаахтара тоҕус нуучча уураахтарын ылыннылар, 25 киһиттэн саставтаах ветераннар улуустааҕы сэбиэттэрин таллылар. Бырабылыанньа председателинэн Любовь Дмитриевна БАРАШКОВА биир саҥаннан быыбардаммыт.

Ветераннар республикатааҕы конференцияларыгар делегаттарынан Любовь Дмитриевна Барашкова уонна Николай Маркович Кладкин талылыннылар.

С. АЛЕКСЕЕВ.

Н. Д. НЕУСТРОЕВ ТӨРӨӨБҮТЭ 100 СЫЛЫН ТУОЛЛА

Николай Денисович Неустроев 1895 сыл ахсынньы 15 күнүгэр Байаҕантай улуйуҥуар сэриилээх баайдар төрөөбүтэ. 1910—1913 сылларга Дьокуускай куоратаабы 4 кылаастаах училищеҕа үөрэммитэ. Бааллыан үөрэҕин бүтэрбэтэҕэ, онон бэйэтин билиитин-көрүүтүн кэҥэтиннэн дьарыктаммыта. Кини маанык суруйбута: «Нуучча классиктарын айымныыларын ылыгэр ыллаххына—киһи сүрэтэ туох да иһиэ көтөҕүллүө. Туугу саныыргын кумааҕыга тута суруйан ыытыахха баҕарабын. Миэхэ ким эрэ: «Сэгэриэм, суруйан ис, баҕар, туох эмэ тахсыа»,—диэн иниэнэр курдук. 1914 сылга кини бэйэтин дорообуттар ыыппыт сурутар этиилэр: «Мин нуучча классиктарын уонна критиктэрин саамай улахан, кизэник-биллэр айымныыларын аахтым. Омук литературатын кытта бэрт кыратык эрэ билсэн турабын. Пушкины, Лермонтовы уонна Гоголы аахпытым мраатта. Киниилэр саамай таптыыр суруйаччыларым». Кини педагогическай науканы, быстахтык ыллаахха, Л. Толстой, Н. Пироговы, Д. Ушинскай айымныыларын, философияны уонна политиканы, историяны уонна этнографияны үөрэппитэ.

Николай Денисович талаанныах, олус дьаныардаах буолан, бэйэтин эпохатын биир саамай дириҥ

ЛИТЕРАТУРНАЯ МУННУК

Николай ТЕЛЕЙСКЭЙ

ДОҔОТТООР, МИН ЧУРАПЧЫБЫН

Г. И. Макаров—Дьуон Дьаҥылы кэриэһигэр

Былан үйэ мыҥдаатыттан,
Быралыйбыт кэмиэрэтэн
Ураанхайбыт аптыгар
Уратытык иһиллэр
Боотур Уустан төрүттээх,
Доҕоттоор, мин чурапчыбын.

Атын ууска холуйар,
Аҥырыыннык балыйар
Ыраахтааҕы саҕаттан
Толустуойдуун тутуһар,
Сурук-бичик да айар,
Доҕоттоор, мин чурапчыбын.

Хара дьайдаах батталы
Батыйаман сыҕайар,
Саҥа сырдык сарыалы,
Кимиэлдьэхтик арыйсар
Субуруускай сирдьиттээх,
Доҕоттоор, мин чурапчыбын.

Суду күүстээх остоохтуун
Күөн көрсүйэр түгэнигэ
Адырҕаны күнүс, түүн
Чуо сүрэхкэ туһэрэр,
Тимир «Тигрэ» тохтотор,
Доҕоттоор, мин чурапчыбын.

Сут-сутурҕан сылыгар
Күүс мунуунан үүрүллэр,
Тоҥоон-хатан, аччыктаан,
Таах кумахха көмүллэр,
Өлөн иһэн да тиллэр,
Доҕоттоор, мин чурапчыбын.

Солко нуурал чаранга
Чыычаахтардыын чуолчаарар,
Таптыыр, үөрэр, үлэлиир,
Кэскилдээҕи уһансар,
Иниэкигэ эрэлдээх
Доҕоттоор, мин чурапчыбын.

Николай ТАРАСОВ

СЫЛГЫҺЫТ

Нэһилиэгэр Хоптоҕоҕо 40 сыл сылгыһыттаабыт, Аҕа дойду сэриитин кыттыылаах, республика тыатын хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ Васильев Дмитрий Егорович I кэриэһигэр

Арассыыйаҕа тиийэ биллибит
Аптырбыт сылгыһыт Миитэрэй
Тыһыынчанан сылгыны ууһалыта,
Төрүүр төрүөҕүн энчирэлээккэ.
Күһүн-саас тоҥот кэмигэр
Утуйар уута кэтэрэ,
Халлаан ими сырдыыта
Сылгытын үөрүн бэрийэрэ.
Тымныыта-куйааска чаҕыйбат,
Тохтообот буулаҕа үлэһит
Олоҕун үксүө ыгыырга атаарбыта,
Олох үөрүүтүн-хомолтотун билбитэ.
Аллаах ат туйаҕа томмалыыр,
Миитэрэй үлэтин биһирин
Күн уота күдүмнүү күлэрэ,
Сир-иһэ астына тыынара.
Сылгыһыт идэтин кэрэхсэтэн,
Элбэх ыччаты үлэҕэ тарпыта,
Совхоһун дохуотун дэлэтэн,
Эмис эт миниэйиэ буспута.
Алаастары-үрэхтэри быстаабан
Ата барахсан сиэлэн биэрэрэ,
Аатырбыт сылгыһыт суох биллигин,
Ахтыллар аата бар дьоҥҥо.

Чаран Уола

ӨҢ ҮРЭХ УУЛАРА ҚУТУЛЛАР

Уу диэн киһиэхэ наадатын,
Туохтааҕар даҕаны күндүтүн
Өйдүүбүт биһиги барытып—
Элбэх сыл эрэйи көрдөртүн.
Бадараан уулары нэрийэн,
Хомуоска сомсоммут булунан,
Ыстакаан уубутун үлэстэн
Иһэрбит, утаҕы ханнаран.
Арай бу биллигин көрөбүт
Ыраас уу күөлбүтүн толоортун,
Үөрүүтэн сүрэхтиин долгуйбут
Дьон-сүрэ дьолломмут мичээрин.
Миитэрэй Лаанаран оҕонньор
Кыһаллан өйүнэн тобулан
Аҕалла дьэҥкэрэ дьалкыйар
Үрэхтэр ууларын өксөтөн.
Өр күүппүт, көрдөспүт уубутун,
Эдэрдэр, харыстаан, куруутун—
Үйэ-саас туҥары аһыахпыт,
Бу күнү өрүүтүн саныахпыт.
Миитэрэй, сүүнэкэн баһыыба,
Сытыы өй туйаҕа турбута,
Бу уубут дэлэйдик үйуона,
Эйиэхэ уруйбут улаатта.
Чурапчы уутуган угуттаан
Элбэх күөл таҥыннаан дьалкыйар,
Сыллары мөҥүөлүү туһалаан
Өс үрэх уулара кутуллар.

САҺА ДЬЫЛ КЭТЭҺЭР

Саатар, биир кандидат
Улууска үөскээбэт,
Эдэрдэр элбэхтэр—
Эрчиллэн биэрбэттэр.
Саахымаппыт хомуута
Соноҕос миниэрбэт,
Эн өйүн сыһара—
Түөрүйэ сирдээбэт.
Саҥа дьыл кэтэйэр,
Ыччаты ыытарда
Киниигэ үөрэҕэр
Ыллыһан сайдарга!

МАХТАНАБЫТ

Саха сиригэр оҕо тэрилтэлэрэ аҥыылыыттара 75 сылын туолбут үбүлүөйүнэн биһиигин эҕэрдэлээбит, оҕону витигэ-үөрэтигэ болҕомтолорун ууран көмөлөспүт «Хадаар» табаарыстыбаҕа. Хадаар нэһилиэгин дьаһалтатыгар, төрөппүттэригэр, үөрэнээччилэргэ, оскуола администрациятыгар, барыа тэрилтэлэргэ барҕа махталбытын тиэрдэбит.

Үрүҥ Күөл бөҕүөлэгин олохтоохторун кэлэн иһэр Саҥа Дьылынан итиитик, истиҥник эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт үлэҕэ, үөрэххэ ситиһиилэри, үчүгэй доруобуйаны, дьиэ кэргэнигэ дьолу-соргуну.

Хадаардааҕы «Мичил» үһуйаан коллектива, Уорҕатааҕы дьиэтээҕи сад.

БИЛЛЭРИИЛЭР

Чурапчы сэлиэнньэтин сирин фондатыттан оттуур сирдэах хаһаайыстыбалар истиилэригэр:

Бу дьыл сэтинньи 15 күнүттэн саҕалаан пеня аҕыйла турарын сэрэтэн туран, сиргит нолуогун төлүү иликтэр суһаллык улуус дьаһалтатын дьиэтин 20 №-дээх кабинетыгар кэлэн төлүүргүтүгэр ыгырабыт.

Чурапчы сэлиэнньэтин дьаһалтата.

x x x

«Соргу» көмүс сыаҕа ахсынньы 25—29 күннэригэр үрдүк көмүс оноһуктары—бөһүлэхтэри, ытарҕалары, кулоннары Саҥа Дьылларааҕы чэпчэтиллибит сыанаһан атыылыыр.

Аадырыспыт: Чурапчы сэл. Ньидьили уул. 1 №-рэ, Тел. 21-354.

x x x

«МААРЫКЧААН» СТУДИЯ БИЛЛЭРЭР

«Маарыкчаан» телерадиостудия ахсынньы 23 күнүнээҕи, субуотатааҕы, бөҕэринтин ахсынньы 24 күнүгэр, баскыһыанньаҕа, киэһэ 7 чаастан таһаарар.

Студия коллектива улуус олохтоохторун үүнэн иһэр саҥа дьылынан эҕэрдэлиир уонна истиҥ дьоҥҥутун, чугас доҕотторгутун, дьүөгэлэргитин бу кэрэ бырааһынныыгынан биһиги өнөбүтүнэн туһанан эҕэрдэлиирбитин умнубаккытыгар баҕарар. Эҕэрдэлиир сайаапкалары бу ый 27 күнүгэр диэри ылабыт. Аадырыспыт: улуус дьаһалтатын дьиэтэ, I этээс, 9 №-дээх кабинет. Телефомнут 21-344.

Телерадиостудия.

Н. Д. Неустроевка аналлаах

Дириҥнээҕи агрошкола быыл саҥа үлэҕэ киирбит таас корпуһун ахтовай саалатыгар саха литературатын төрүттэспит Н. Д. Неустроевка аналлаах литературнай биэчэр ыытылынна. Биэчэри нэһилиэк библиотекара Мария Иннокентьевна Охлопкова уонна оскуола библиотекара Валентина Максимовна Старостина тэрийдилэр.

Суруйааччы олоҕун, айар үлэтин сырдатар бэсиэдэ, викторина оҕолор болҕомтолорун тардылар.

САҺА РЫНОК АҺЫЛЫННА

«Сардаана» маҕаһыын дьиэтигэр атыылыыр-эргиэрэр рынок аҥылынна. Атыылааччылар эйигиин ахсынньы 24 күнүттэн кэтэһэллэр. Улэлиир бөрөмөтэ сарсыарда 10 чаастан киэһэ 5 часка диэри, эбэтэ—1 чаастан 2 часка диэри, өрөбүлэ—субуота, баскыһыанньа күннэртэ эбэтэтин киэһэ.

x x x

«Сардаана» общество урутаан талаһыҥыгэ маанык бородуукталары аҕалан биэрэргэ дуогабар түһэрсэр:

—бытархай саахар. Киилэтэ 7 тыһ. солк., куула (50 кг) 350 тыс. солк.;

—рис куруппа. Киилэтэ 8 тыс. солк., куула (70 кг) —560 тыс. солк.;

—ыныах арыыта. Киилэтэ 30 тыс. солк., дьааһыга (20 кг)—600 тыс. солк.

Дуогабары үүнэр сыл тохсуунньу 10 күнүгэр диэри түһэрсэбит уонна олуннуу сангатыгар аҕалан биэрэбит. Пэһиилиэктэртэн саказстаабыт дьоҥҥо миэстэтигэр тиэрдэн биэрэбит.

Аадырыспыт: Чурапчы сэл. Ярославскай уул. 9 №-рэ, тел. 21-530 (үлэ кэмигэр), 21-363, 22-181 (үлэ кэнниттэн).

«Сардаана» маҕаһыын.

АТЫЫЛЫЫБЫТ

Саҥа ВАЗ-21213 («Нива», люкс, 1700 куб. см, 5 скоростаах, маҥан өҥнөөх) автомашинаны. Аадырыспыт: Чурапчы сэл. Красильников уул. 6 №-рэ. Тел. 21-182.

«Аартык ЛТД» ХЭТ.

x x x

1986 с. оноһуллубут ВАЗ-2121 («Нива») уонна 1989 с. оноһуллубут ЗИЛ-130 самосвал автомашиналары. Билсэр тел. 21-492.

Ордук элбэх боппуруоска таба эппиэттэри биэрбит викторина кыайыылаахтара анал бириистэриэн бэлиэтэнилэр.

Д. ЭВЕРСТОВ.

«СОЛДАТЫ ПОМНЯТ»

Итинник ваттанар экономическай наука кандидата Петр Докторов бэлэмнээбинэн «Бичик» национальнай кинигэ издательството таһаарбыт 1941—1945 сс. Аҕа дойду Улуу сэриитин кыттыылаахтарын ахтыыларын хомуурунньута.

Биһиги республикабытыгар кинигэни билэр Пйэ дойдуну көмүскээһиҥ активнайдык кыттыылаахтара, оттон сэриигэ кэнниттэн эйэлээх фронт байыастара Иван Алексеев, Михаил Федоров, Петр Токарев, Милентий Васильев, Семен Флегонтов, Анисим Васильев, Афанасий Николаев уо. д. а. тиийимтиэ, бэрт ылбаҕай тыллаах-остоох ахтыыларыгар фронт иннин кирбиитигэр комуунистар уонна комсомолцтар оруоллара кэҥэтэн арыллан көрдөрүллэр.

СИА.

Күнду нйэбит, эбэбит, педагогическай үлэ ветерана, Герой-нйэ. Мыҥдаҕаайы бөһүөлэгин олохтоохо

ПОПОВА Марфа Семеновна

72 сааһыгар ыарахан ыарыыттан биһиги кэккэбиттэн өлөн туораабытын аймахтарыгар, табаарыстарыгар, үөрэппит-ниппит оҕолоругар, билэр дьоҥуогар, дириҥник курутуйан туран, ньиитиилэрэбит.

Оҕолоро, кийиттэрэ, күтүөттэрэ, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ.

Кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

—Кыныгар кийиттэригэр Матвеева Ирина Алексеевнаҕа Чурапчыттан Н. И. Попов, С. Е. уонна Ф. Е. Матвеевтар дьиэ кэргэттэрэ.

Дьокуускай куорат олохтоохо, «Кодак» аччыгый предприятие үлэһитэ

ЗАХАРОВ Семен Петрович

өлбүтүнэн ийэтигэр, биргэ төрөөбүттэригэр, аймахтарыгар,

Кытаанах нэһилиэгин олохтоохо, «Амыдай» баһылык хаһаайыстыбатын салайаччыта

ЯКОВЛЕВ Михаил Михайлович

өлбүтүнэн ийэтигэр, дьиэ кэргэнигэр, биргэ төрөөбүттэритэр, аймахтарыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Чурапчыттан Ефимовтар, Дьокуускайтан Керемясовтар.

«САХА» ХАМААНДА СИТИҺИИТЭ

Ахсынньы 19—20 күннэригэр үрдүкү лигаҕа баскетболга Россия чемпионатын саҥан эрэр сыллааҕы бүтэһик иккі матча ыытылынна.

Өссө өгүл «Саха» хамаанда Нижнэй Тагилтан кэлбит «Старый соболь» хамаанданы иккитэ утуу-субуу 98:60 уонна 77:65 ахсаанынан кыайан, бэйэтин ыалдьаччыларын улаханнык үөрдэ.

«Саха» хамаанда уочараттаах иккі матчын 1996 сылга тохсунньу 13—14 күннэригэр «Кыайыы 50 сыла» спортивнай комплекска ыытыа, Иркутскайтан кэлэр «Ермак» хамаанданы кытта киирсиэ.

СИА.

Редактор Г. Г. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор — 21-332, отделы — 21-265, общий — 21-508.

Учредители (соучредители) газеты — Редакция, Администрация улуса, Национальная издательско-полиграфическая компания «Сахаполиграфиздат». Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам. Индекс газеты: 54907. Объем—1 усл. п. лист. на 4-х страницах.

Чурапчинская улусная типография Национальной издательско-полиграфической компании «Сахаполиграфиздат», с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». Подписано в печать 22.12 17 ч. (гр. 18.00). Тираж—3070.

ЗАКАЗ № 152—153.

Автор суругар этиллэр саная редакция позициятыгар мөлдьи сөп түбэһэр буолбатах. Сурукка ыйылар чахчылар кырдьыктаахтарыгар эппиэтинэһи автор тус бэйэтэ сүгэр.